

КОЛЮЧКОНОС СІБТОРПА

Echinophora sibthorpiana Guss. (*E. tenuifolia* L.
subsp. *sibthorpiana* (Guss.) Tutin)

Родина Селерові (Зонтичні) — Apiaceae
(Umbelliferae)

Природоохоронний статус виду
Зниклий в природі.

Наукове значення
Давньосередземноморський релікт на пн.
межі ареалу.

Ареал виду та його поширення в Україні
Загальний ареал сх.-середземноморсько-
передньоазійський: Румунія, Болгарія, Гре-
ція, Мала Азія, Закавказзя (Вірменія, Азер-
байджан, Грузія), Сирія, Іран, Туркменістан,
Узбекистан, Таджикистан, Афганістан. У Зх.
Середземномор'ї заміщується вікарним
E. tenuifolia L. Єдине місце знаходження в
Україні — берег Чорного моря в Зеленій
бухті (смт. Новий Світ). Посилання на Кара-
Даг помилкові (в YALT є зразок з гербарію
Карадазької наукової станції з підписом «Но-
вий Світ»). Адм. регіон: Кр.

Чисельність та структура популяцій
Єдина популяція чисельністю біля 100 осо-
бин займала площу 0,005 га. Віковий спектр:
ювенільних рослин 27%, іматурних 39%, ге-
неративних 34%.

Причини зміни чисельності
Популяцію знищено під час будівництва набе-
режної смт. Новий Світ у 1975 р. Останні осо-
бини зникли у 1978 р. по завершенні робіт.

Умови місцезростання
Середній та далекий берегові вали на морсь-
кому пляжі з гальки і піску, а також примор-

ський земельний кліф. Вид зростає у флорис-
тичному комплексі із псамофітів, галофітів та
рудералів, у т. ч. *Elytrigia nodosa*, *Eryngium*
maritimum, *Glaucium flavum*, *Hordeum*
maritimum, *Leymus sabulosus*, *Xanthium* spp. та
ін. Ксеромезофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика
Гемікриптофіт. Багато- або дворічна моно-
карпічна трав'яна рослина, що утворює
сильно розгалужену сферичну надзем-
ну частину 20–50 см заввишки. Коріння
стрижневе, 4–5 мм завтовшки. Прикореневі
листки, 25–30 см завдовжки і до 15–20 см
завширшки, двічі-тричі пірчаторозсічені
на зубчасті яйцеподібні та ланцетні долі.
Суцвіття — складний зонтик (1–1,5 см) з 2–5

променями, зонтики 0,5–0,7 см. В кожно-
му зонтику 10–12 квіток різної структури:
5 чоловічих квіток складають зовнішнє коло,
5 стерильних безпосередньо оточують одну
центрально жіночу або двостатеву квітку.
Пелюстки жовті, до 1 мм. Листочків обгорт-
ки та обгорточки 5, ланцетних, останні при
плодах стають майже колючими. Вся рос-
лина вкрита коротким м'яким білуватим во-
лоссям. Цвіте в липні–серпні. Плодоносить у
вересні–жовтні. Розмножується насінням.

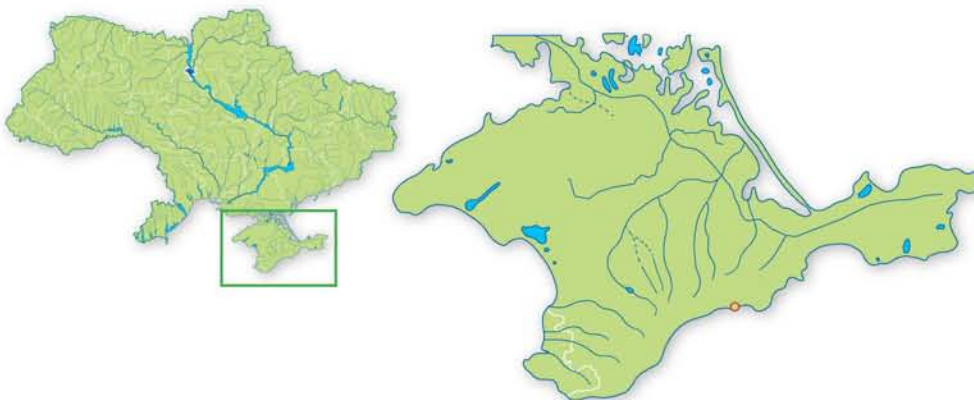
**Режим збереження популяцій та заходи
з охорони**
У випадку знаходження виду можлива репа-
тріація в ботанічний заказник «Новий Світ».
Заборононо порушення умов його зростання.

**Розмноження та розведення у спеціально
створених умовах**
Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення
Лікарське, харчове.

Основні джерела інформації
Вульф, 1953; Ена, 1994, 1997; Корженевский, Ена
Ан.В., Костин, 1999; Косых, Голубев, 1983.

Автор: А.В. Єна
Фото: В.В. Корженевський

БОРЩІВНИК ЛІГУСТИКОЛИСТИЙ

Heracleum ligusticifolium M.Bieb.

Родина Селерові (Зонтичні) — Apiaceae
(Umbelliferae)

Природоохоронний статус виду
Рідкісний.

Наукове значення
Вузьколокальний ендемічний вид.

Ареал виду та його поширення в Україні
Україна, Кримські гори: яйла, приайлинські
осипи та тріщинуваті останці. Адм. регіон: Кр.

Чисельність та структура популяцій
Відомо більше тридцяти малочисельних локальних місцезнаходжень від Байдарської яйли до Карабі-яйли. Кількість особин в популяціях достатньо стабільна, що підтверджується повторними спостереженнями.

Причини зміни чисельності
Зміни клімату, засухи в період цвітіння та плодоношення, відсутність ніші регенерації.

Умови місцезростання
Вапнякові кам'янисті, вивітрені поверхні та осипи на висоті 600 м н.р.м. і вище. Входить до складу угруповань кл. *Thlaspietalia*

rotundifolia (порядок *Thlaspietalia rotundifolia*).
Хазмофіт, гляреофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика
Гемікриптофіт. Багаторічник з веретеноподібним кореневищем. Стебло 40–80 см заввишки, гіллясте від основи, червонувате, глибоко борозчасте, м'яко опушене. Листки складні, в контурі яйцеподібне з 2–3 пар майже округлих сегментів, нижні на довгих черешках, верхні сидячі. Зонтики 12–15 променеві, промені м'яко і довго відстовбурчено опушені, листочків обгортки немає, обгорточка з 2–3 дрібних, лінійних листочків, квітки білі, крайові збільшені, 5–6 мм завдовжки, дволопатеві, пиляки оливкові, плід еліптичний, 9–10 мм завдовжки і 5–6 мм зав-

ширшки, вкритий рідкими тонкими волосками. Цвіте і плодоносить в червні–серпні. Розмножується насінням.

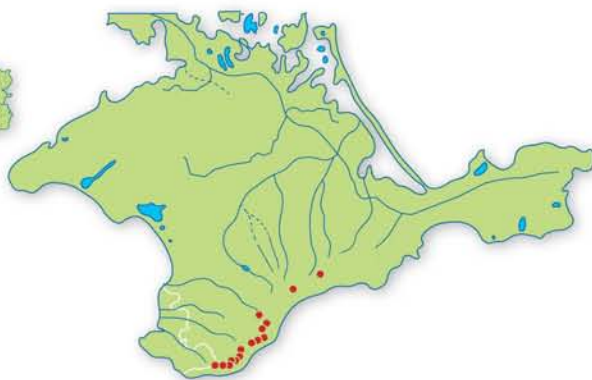
Режим збереження популяцій та заходи з охорони
Охороняється у складі угруповань на територіях Ялтинського гірсько-лісового і Кримського ПЗ. Необхідно організувати моніторинг стану популяцій та інтродукцію на ділянки природної флори в ботанічних садах. Заборонено збирання рослин, порушення умов зростання.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах
Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення
Декоративне, протиерозійне, ґрунтозахисне.

Основні джерела інформації
Флора Восточной Европы, 2004; Флора СССР, 1951.

Автор: В.В. Корженевський
Фото: О.С. Мандзюк, Т.В. Степаненко

БОРЩІВНИК ПУХНАСТИЙ

Heracleum pubescens (Hoffm.) M.Bieb.
(*Pastinaca pubescens* (Hoffm.) Calest.;
Sphondylium pubescens Hoffm.)

Родина Селерові (Зонтичні) — Apiaceae
(Umbelliferae)

Природоохоронний статус виду
Рідкісний.

Наукове значення
Рідкісний ендемічний вид.

Ареал виду та його поширення в Україні
Вважається ендеміком Пд. берегу Криму (Нікітський хребет, окол. Нікітського ботанічного саду), проте, можливо, поширений і на Кавказі. Адм. регіон: Кр.

Чисельність та структура популяцій
Рослини не утворюють густих заростей, популяції малочислені, представлені поодинокими особинами.

Причини зміни чисельності
Не з'ясовані, можливо, пов'язано з малою конкурентною здатністю виду, високою стенопністю рослин (екологічна локалізованість) та вузьким ареалом. В інтродукційних дослідках у Нікітському ботанічному саду встановлено, що в аридних умовах зростання особини не мають природного самовідновлення. Існує альтернативна думка про те, що кримські рослини були інтродуковані з Кавказу.

Умови місцезростання
На вологих затінених місцях в дубових і грабинникових лісах (союз *Carpinus orientalis* — *Quercion pubescentis*). Мезоксерофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика
Гемікриптофіт. Дво- або багаторічна трав'яна рослина 60–80 см заввишки з потужним каудексом та стрижневою кореневою системою. Стебло глибоко борозенчасте, опушене. Листки трійчасті або пірчастоскладні з двох пар бокових яйцеподібних, пірчато надрізаних сегментів, зверху голі, знизу дрібно опушені. Зонтики невеликі, 10–12 см в діаметрі, з 18–20 відстовбурчено опушених променів; обгортка відсутня, обгортка малолиста; квітки білі, зав'язь м'яко відстовбурчено опушена; плоди широко обернено-яйцеподібні, 13–14 см завдовжки і 8–10 см завширшки, голі або тонко-волосисті. Цвіте у липні; плодоносить у серпні–вересні. Розмножується насінням.

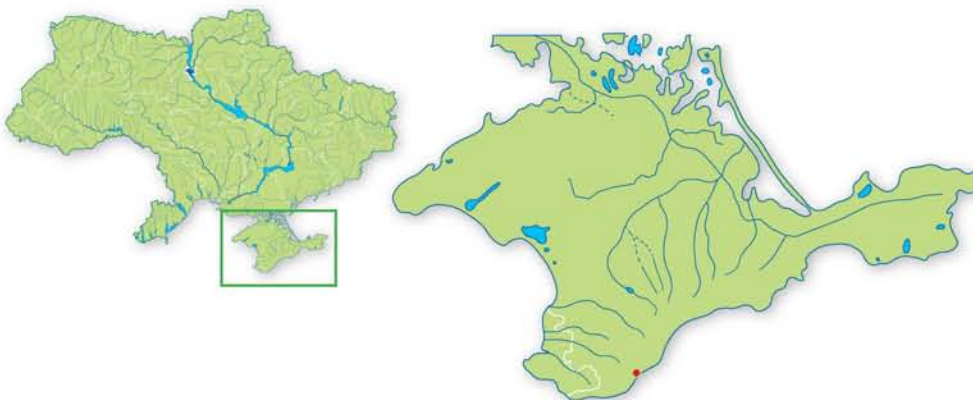
Режим збереження популяцій та заходи з охорони
Занесено до Європейського червоного списку. Необхідно постійно контролювати стан популяцій, вирощувати в ботанічних садах. Потрібні подальші таксономічні дослідження для підтвердження самостійності виду. Заборонено збирання і заготівлю рослин, гербаризацію, порушення умов місцезростання.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах
Вид інтродукований в Нікітському ботанічному саду та Національному ботанічному саду ім. М.М. Гришка НАН України.

Господарське та комерційне значення
Ефіроолійне, протиерозійне.

Основні джерела інформації
Вульф, 1958; Определитель высших растений Крыма, 1972; Флора СССР, 1950; ЧКУ, 1996.

Автор: М.М. Федорончук
Малюнок: І.В. Маханьков

ПАЛІМБІЯ СОЛОНЧАКОВА

Palimbia salsa (L. f.) Besser (*P. rediviva* (Pall.) Thell., *Sison salsum* L.f.)

Родина Селерові (Зонтичні) — *Ariaceae* (Umbelliferae)

Природоохоронний статус виду
Вразливий.

Наукове значення
Ендемік.

Ареал виду та його поширення в Україні
Причорноморсько-прикаспійський ендемік.
В Україні — пд. Степ, бас. Сіверського Дінця.
Адм. регіони: Дц, Лг, Од, Мк, Хс.

Чисельність та структура популяцій
Локальні популяції нечисленні, їх структура не досліджена.

Причини зміни чисельності
Природно-історична рідкісність. Порушення природних екотопів внаслідок господарського освоєння територій, видобування крейди, випасання худоби.

Умови місцезростання
Солонці та солончаки, засолені степові схили.
Детальніша інформація відсутня. Ксерофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика
Гемікриптофіт. Багаторічник 50–100 см заввишки. Коренева система стрижнева. Стебло поодинокі, розгалужені від середини, гілки розходяться під прямим кутом. Вся рослина гола. Листки тільки прикореневі, черешкові, тричі пірчаторозсічені, з короткими лінійними або щетиноподібними частками, рано в'януть. Квітки білі, у складних зонтиках. Плоди 2–4 мм завдовжки, зі стовпчиком 0,5–0,7 мм. Цвіте у червні–серпні, плодоносить у серпні–жовтні. Розмножується насінням.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони
Охороняється рішеннями Донецької та Луганської обласних рад. Охороняється у бо-

танічному заказнику місцевого значення «Палімбія». Рекомендується створити заказники у місцях зростання виду, контролювати стан популяцій та вирощувати у ботанічних садах. Заборонено порушення умов місцезростання виду, надмірне випасання худоби, забудова територій.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах
Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення
Декоративне.

Основні джерела інформації
Донбас заповідний, 2003; Кондратюк, Бурда, Остапко, 1985; Кондратюк, Остапко, 1990; Остапко, 2001, 2005; Рідкісні й зникаючі рослини Луганської обл., 2003; Флора УРСР, 1955.

Автор: В.М. Остапко
Фото: В.М. Остапко

ПАЛІМБІЯ ТУРГАЙСЬКА

Palimbia turgaica Lipsky ex Woronow

Родина Селерові (Зонтичні) — Apiaceae
(Umbelliferae)

Природоохоронний статус виду
Зникаючий.

Наукове значення

Ендемік, близький до *Palimbia salsa* (L.f.)
Besser.

Ареал виду та його поширення в Україні

Східнопричорноморсько-прикаспійський
вид. В Україні — бас. Сіверського Дінця
(м. Слов'янськ, с. Копанки Ізюмського р-ну).
Адм. регіони: Хр, Дц.

Чисельність та структура популяцій

Відомо кілька локальних популяцій, їх струк-
тура не досліджена.

Причини зміни чисельності

Порушення природних екотопів внаслідок
господарського освоєння територій, випа-
сання худоби.

Умови місцезростання

Солончаки, солонці. Детальніша інформація
відсутня. Ксеромезофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика

Гемікриптофіт. Багаторічник 35–40 см зав-
вишки. Коренева система стрижнева. Стебло
тонке, вгорі розгалужене, гілки спрямовані
під гострим кутом. Вся рослин гола. Листки
тільки прикореневі, черешкові, тричі пір-
часторозсічені, з короткими щетиноподібно
загостреними частками, рано в'януть. Квітки
білі, у складних зонтиках з 7–20 променів,
майже однакових за довжиною. Плоди дов-
гастояйцеподібні. Цвіте у червні–липні, пло-
доносить у серпні–жовтні. Розмножується
насіннями.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Охороняється рішенням Донецької облас-
ної ради. Рекомендується створити заказни-
ки у місцях зростання виду, контролювати
стан популяцій та вирощувати у ботанічних
садах. Заборонено порушення умов місце-
зростань виду, надмірне випасання худоби,
заліснення, забудова територій.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення

Декоративне.

Основні джерела інформації

Горєлова, Альохін, 1999; Кондратюк, Бурда, Остап-
ко, 1985; Кондратюк, Остапко, 1990; Остапко, 2001,
2005; Флора УРСР, 1955.

Автор: В.М. Остапко
Фото: І.В. Маханьков